

Waterrecreatie in Zeeland

Een kwalitatief inzicht in gebruik, ervaringen en wensen omtrent de openbare voorzieningen aan het Veerse Meer en Grevelingenmeer

**KENNISCENTRUM
KUSTTOERISME**

Colofon

©2023, HZ Kenniscentrum Kusttoerisme.

Deze rapportage is samengesteld door HZ Kenniscentrum Kusttoerisme, als onderdeel van een project voor Provincie Zeeland.

Alle teksten en visuals in deze uitgave mogen vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden, mits met bronvermelding. Hoewel wij bij de totstandkoming van deze uitgave de grootst mogelijke zorgvuldigheid hebben betracht, bestaat altijd de mogelijkheid dat bepaalde informatie niet klopt, of na verloop van tijd verouderd, of niet meer juist is. Waar bekend zijn de bronnen vermeld.

HZ Kenniscentrum Kusttoerisme
p/a HZ University of Applied Sciences
Postbus 364, 4380 AJ Vlissingen
Telefoon: 0118 - 489 885
E-mail: kenniscentrumtoerisme@hz.nl
Website: www.kenniscentrumtoerisme.nl

Onderzoeksteam

Noëlle Verhage
Maarten Soeters
Simon Witt

Fotografie

Archief HZ Kenniscentrum Kusttoerisme
Beeldbank Zeeland
Unsplash.com

Inleiding	5
Kenschets Zeeuwse waterrecreatiesector	7
Onderzoeksdefinitie.....	8
Methodologie	8
Resultaten	10
Conclusie (concept).....	18
Referenties	19
Bijlagen	21

"Echt een windsurfparadijs, ook voor wereldwijde wedstrijden een toplocatie. Het Grevelingenmeer zou de trots van het Nederlandse/Zeeuwse windsurfen moeten zijn."

"Het Veerse Meer heeft een goede connectie met mooie steden, dorpen & het achterland."

Inleiding

De afgelopen jaren hebben de Zeeuwse stakeholders een gezamenlijk toekomstbeeld ontwikkeld voor Zeeland als toeristische bestemming: Bestemming Zeeland 2030. De aanleiding voor dit gezamenlijke toekomstbeeld is de verwachte groei van toerisme en recreatie aan de Nederlandse kust die, in combinatie met een aantal belangrijke maatschappelijke opgaven en transities, zowel kansen als uitdagingen creëert voor het Zeeuwse vrijetijd domein. De complexiteit vraagt om een gezamenlijke aanpak van Zeeuwse overheden, ondernemers en overige betrokken partijen. Dit is beschreven in het toekomstbeeld Bestemming Zeeland 2030 en een bijbehorende actie-agenda. De ambitie die hierbij geformuleerd is luidt: *‘Zorgen voor een vrijetijdssector die in balans met de samenleving en de omgeving bloeit’*.

Voor het bereiken van deze balans zijn drie pijlers essentieel:

- Toerisme draagt positief bij aan de omgeving en de samenleving.
- De vrijetijdssector is toekomstbestendig.
- Inwoners en gasten hebben een optimale beleving.

Waterrecreatie is binnen dit toekomstbeeld een belangrijk speerpunt. Ondanks de populariteit, Zeeland is immers een populaire bestemming voor watersport, ontbrak nog voldoende kennis en inzicht rondom de ervaringen en behoeften van waterrecreanten in Zeeland. Daarom heeft Provincie Zeeland HZ Kenniscentrum Kusttoerisme gevraagd om onderzoek te doen naar de ervaringen en behoeften van waterrecreanten, specifiek met betrekking tot de openbare voorzieningen, in en rondom het Veerse Meer en het Grevelingenmeer. In deze rapportage zijn onder andere de aanleiding, aanpak, uitvoering, resultaten én de belangrijkste conclusies van dit onderzoek uitvoerig beschreven.

Bestemming Zeeland 2030

Het toekomstbeeld ‘Bestemming Zeeland 2030’ vraagt om een goede invulling voor waterrecreatie als onderdeel van een divers aanbod voor een aantrekkelijke en vitale sector. De variatie van het water, de plekken en de kernkwaliteiten vormen samen met de trends de basis voor de volgende missie:

“Natuur en mens maakten samen een landschap met zeer gevarieerd water in schaal, uitdaging en gebruiksmogelijkheden. Nergens anders is water altijd zó dichtbij met zo veel variatie. Strijd tegen het water en genieten óp, áán, in en ónder water gaan in Zeeland hand in hand. De zilte omgeving biedt ruimte voor sportieve, ontspannende, uitdagende en gezonde activiteiten vanaf de oevers, dammen en op open water. Waterrecreatie is iconisch voor het leven in Zeeland en wordt passief en actief beleefd door jonge en volwassen bezoekers en bewoners. Het water is de reden dat je in Zeeland wilt zijn.”

Om deze missie verder gestalte te geven in Zeeland, zijn er diverse acties benoemd in de actie-agenda waterrecreatie. Aan de basis van de actie-agenda ligt de ‘basis op orde’ voor de waterrecreatie ten grondslag. Te denken valt dan aan waterkwaliteit, ontsluiting, informatievoorziening en openbare voorzieningen.

Onderzoek en advies openbare voorzieningen waterrecreatie

Om te komen tot een duurzaam beheer- en financieringsmodel is bureau Blue Progress gevraagd een advies te geven voor een Zeeuws beheermodel, waarbij voor gebruikers eenduidigheid in bijdrage wordt gevraagd. Om te komen tot dat advies is in een vooronderzoek in een brede bijeenkomst input gevraagd aan partners, belangenbehartigers en gebruikers.

Zeeland kent een groot aantal openbare voorzieningen voor waterrecreatie die van grote meerwaarde zijn voor de recreatieve beleving van het gebied. Behoud van deze voorzieningen, goed beheer en onderhoud en doorontwikkeling zijn gewenst voor de toekomst van het water recreatieve product Zeeland. Voor de openbare voorzieningen in en rond het Veerse Meer en het Grevelingenmeer blijkt de afgelopen jaren de financiering voor beheer en onderhoud niet voldoende geborgd. Dit kan op korte en/of lange termijn ten koste gaan van de kwaliteit van deze voorzieningen, denk aan sanitaire voorzieningen, voorzieningen voor de bereikbaarheid van de waterkant en oevervoorzieningen.

De afgelopen jaren zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd naar waterrecreatie in Nederland en Zeeland. Deze onderzoeken gaven een goed beeld van de waterrecreant in Zeeland. Na verschillende gesprekken tussen Provincie Zeeland en HZ Kenniscentrum Kusttoerisme en vanwege de vraag naar een duurzaam beheer- en financieringsmodel, is duidelijk naar voren gekomen dat er grote behoefte was aan een vervolgonderzoek naar de ervaring en behoeften van de waterrecreanten ten aanzien van de openbare voorzieningen.

Kenschets Zeeuwse waterrecreatiesector

In dit hoofdstuk wordt de Zeeuwse waterrecreatiesector kort omschreven conform de 'Startnotitie Waterrecreatie' welke eind 2022 is opgeleverd door HZ Kenniscentrum Kusttoerisme aan de Provincie Zeeland.

Trends & ontwikkelingen

In de 'Startnotitie Waterrecreatie' uit 2022 is zichtbaar gemaakt dat er een verschuiving zal plaatsvinden van de meer traditionele naar de actievere vormen van waterrecreatie. Nieuwe vormen van watersport komen tegemoet aan actievere sportvoorkeuren, denk bijvoorbeeld aan foilen. Er is door Nederlanders veel meer vraag naar dagrecreatie, en dat betekent dat het watersportproduct moet worden verbreed. Watersporters wisselen meer van watersport en willen veel variatie. In 2022 zijn er vijf nieuwe blauwe vlaggen toegekend voor Nederlandse jachthavens en een nieuwe blauwe vlag voor één recreatiestrand. Er zijn veel ontwikkelingen rondom klimaatadaptatie in de waterrecreatiesector.

Vraag

Bij de meeste watersporten vormen gezelligheid en ontspanning de belangrijkste redenen om de watersport te beoefenen. Door bijna een kwart (24%) van de volwassen Nederlanders is in de periode van december 2020 t/m november 2021 één of meerdere vormen van watersport beoefend. In totaal gaat het daarbij om 3.360.000 Nederlanders. Vooral duiken, sportvissen en het varen met een speedboot of jetski zijn activiteiten waarin de Zeeuwse watersporters goed vertegenwoordigd zijn. Zeeland is een populaire bestemming voor watersport. 40% van de Nederlandse duikers heeft in de afgelopen drie jaar gedoken in Zeeland. Ook het varen met een kajuit-zeilboot (24%), speedboot/jetski (20%) én

surfen (wind-, kite- & golfsurfen, 22%) werden de afgelopen drie jaar relatief veel in Zeeland ondernomen. De verhouding man/vrouw is bij de meeste watersporten redelijk in evenwicht. Wel is suppen een stuk populairder onder vrouwen (61%) en wordt sportvissen juist vooral gedaan door mannen (78%). De meeste watersporten worden vooral beoefend door jongeren. 55+-ers varen relatief veel met een kajuitboot of doen aan sportvissen. Veel Nederlanders beoefenen een watersport slechts 1 tot 2 keer per jaar. Dit geldt vooral voor het varen met een sloep, kanoën / kajakken en suppen. Watersportactiviteiten als zeilen, varen met een speedboot of jetski en sportvissen worden wél vaker ondernomen, gemiddeld meer dan 10 keer per jaar. De meeste watersporters geven aan (vrijwel) nooit of slechts af en toe last te hebben gehad van drukte op/in de Nederlandse wateren. Problemen met drukte deden zich relatief het meest voor bij varen met een speedboot, waterskiën en surfen.

Aanbod

Waterrecreanten kunnen via een veelvoud aan vaarwegen de provincie Zeeland goed bereiken. Het aanleggen van boten en bootjes kan op meerdere plaatsen in Zeeland, met name het Veerse Meer en het Grevelingenmeer bieden hiervoor zowel openbare als commerciële voorzieningen. Trailerhellingen worden zowel door de sector aangeboden in havens, als door de overheid als vrij toegankelijke hellingen. Zeeland telt circa 45 trailerhellingen, een veelvoud aan zwemlocaties, zowel aan de kust als rondom de binnenwateren, tientallen locaties en scholen om te (leren) duiken, windsurfen, golfsurfen en kitesurfen. Bovendien telt Zeeland 43 jachthavens met ruim 12.200 ligplaatsen. Daarnaast zijn er nog meer mogelijkheden voor watersport zoals bijvoorbeeld foilen, flyboarden, waterskiën, wakeboarden, jetskiën, wingsurfen of suppen.

Onderzoeksdefinitie

In dit hoofdstuk wordt het onderzoek afgebakend door het scherp definiëren van de doelstelling, doelgroep, het onderzoeksgebied en de onderwerpen die onderzocht dienen te worden. Dit onderzoek is van meerwaarde voor het toekomstbeeld met betrekking tot waterrecreatie zoals omschreven in de toekomstvisie 'Bestemming Zeeland 2030.

Doelstelling

Het verkrijgen van meer kennis en inzicht omtrent de ervaringen en behoeften van waterrecreanten in Zeeland, specifiek met betrekking tot de openbare voorzieningen in en rondom het Veerse Meer én het Grevelingenmeer.

Doelgroep

De doelgroep voor het uitgevoerde onderzoek omvat de waterrecreanten. Hierbij is geen representatief onderscheid gemaakt tussen Nederlanders, Belgen, Duitsers of andere nationaliteiten, wel zijn de nationaliteiten van respondenten geregistreerd. Bovendien zijn de behoeften en ervaringen van waterrecreanten wél onderzocht voor drie verschillende typen openbare voorzieningen.

Onderzoeksgebied

Voor het uitgevoerde behoefteonderzoek waren oorspronkelijk veel belangrijke en relevante onderzoekslocaties denkbaar. Zo werden bijvoorbeeld de Zeeuwse stranden, Nationaal Park Oosterschelde, de Westerschelde, het Veerse Meer en het Grevelingenmeer stuk voor stuk gezien als belangrijke onderzoekslocaties voor een dergelijk onderzoek naar de ervaringen en behoeften van waterrecreanten in Zeeland.

Om betrouwbare resultaten te kunnen garanderen is er vooraf gekozen om het onderzoeksgebied af te bakenen tot de twee meest gewenste onderzoekslocaties voor Provincie Zeeland: het Veerse Meer en het Grevelingenmeer. Voor het maken van toekomstige beleidskeuzes en beheersmaatregelen omtrent de openbare voorzieningen rondom het Veerse Meer en het Grevelingenmeer werd het heel belangrijk geacht om inzicht te verkrijgen in de ervaringen en behoeften van waterrecreanten op deze onderzoekslocaties, met name omtrent de (beschikbare) openbare voorzieningen.

Onderzoeksthema's

Het afbakenen van de doelstelling, de doelgroep en het onderzoeksgebied heeft geresulteerd in een selectie van de drie belangrijkste onderzoeksthema's:

- **Sanitaire voorzieningen:** toiletten, douches & omkleedruimtes.
- **Bereikbaarheid van de waterkant:** aanlegsteigers, vissteigers, duikerstrappen, trailerhellingen etc.
- **Oevervoorzieningen:** rust- en uitzichtplekken, picknickplekken, informatie op de waterkant, stranden, drinkwatervoorzieningen, vulautomaten voor zuurstofflessen etc.

Methodologie

Om de belangrijkste onderzoeksvraag binnen dit onderzoek onder waterrecreanten in Zeeland zo optimaal mogelijk te kunnen beantwoorden, is gekozen om interviews op verschillende locaties binnen het onderzoeksgebied door experts van HZ Kenniscentrum Kusttoerisme af te nemen.

Het afnemen van interviews is een kwalitatieve onderzoeksmethode en wordt met name ingezet om diepgaande informatie te achterhalen, het 'waarom' achter een antwoord, en de opvattingen en meningen van respondenten. Middels deze interviews is een diepgaand beeld geschetst van individuele en achterliggende ervaringen, opvattingen en meningen van respondenten in het onderzoeksgebied over de huidige en gewenste openbare voorzieningen voor waterrecreatie op én rondom het Veerse Meer en het Grevelingenmeer. Aan de hand van een lijst met gesprekspunten, de zogenaamde topiclist, zijn gesprekken met de respondenten gevoerd over de (beschikbare) openbare voorzieningen op de onderzoekslocaties. Door het stellen van open onderzoeksvragen is zoveel mogelijk informatie opgehaald tijdens de interviews.

Per onderzoeksgebied en per onderzoeksthema worden er tenminste 10 à 15 interviews afgenomen afhankelijk van het optreden van verzadiging, ook wel saturatie genoemd (zie de daadwerkelijke aantallen in hoofdstuk 'Resultaten'). De uitvoer van de interviews is relatief tijdsintensief. Er zijn interviews afgenomen tot na het punt waar zich geen nieuwe feiten meer voordeden om zeker te zijn van de bereikte verzadiging.

Bij het afnemen van de interviews heeft HZ Kenniscentrum Kusttoerisme de respondenten op verschillende locaties, dagen en momenten van de dag benaderd om een zo groot mogelijke variëteit aan respondenten te

kunnen bereiken. Het doel van het onderzoek was niet zozeer een representatief beeld op te halen voor alle waterrecreanten in en rond het Veerse Meer en Grevelingenmeer, maar juist wel middels interviews de waardering en wensen met betrekking tot de openbare voorzieningen op te halen. Daarbij is ook van belang te vermelden dat alle deelnemers aan het onderzoek in de periode eind augustus 2023 – eind september 2023 zijn bevraagd, waarbij het bevragen van andere waterrecreanten in een andere tijdsperiode mogelijk tot andere antwoorden kan leiden.

De resultaten uit dit onderzoek zijn gebaseerd op de gesprekken met respondenten tijdens de onderzoeksperiode. Generaliseren naar een populatie is niet mogelijk omdat er geen sprake is van aselecte steekproeven.

Alle afgenomen interviews met respondenten zijn uitgebreid geanalyseerd en vervolgens gebundeld tot de resultaten en conclusies die uitgebreid zijn omschreven in deze rapportage. De gehanteerde topiclist, de lijst met gesprekspunten die is gebruikt tijdens het afnemen van de interviews in het onderzoeksgebied, is bijgevoegd als bijlage 1.

Resultaten

Het uitgevoerde onderzoek is verricht binnen twee afgebakende onderzoeksgebieden: het Veerse Meer en het Grevelingenmeer. Binnen deze onderzoeksgebieden zijn op meerdere locaties interviews afgenomen tot het punt van verzadiging, ook wel saturatie genoemd, werd bereikt. In de hiernavolgende alinea's wordt het opgehaalde algemene beeld per onderzoeksthema's en per afgebakend onderzoeksgebied geschetst. Tijdens het afnemen van de interviews is gebleken dat sommige antwoorden specifiek voor de locatie golden waar op dat moment het interview werd afgenomen. Deze specifieke antwoorden worden afzonderlijk beschreven in bijlage 4 in deze rapportage.

Veerse Meer

Het Veerse Meer is een brakwatermeer en een Natura 2000-gebied binnen de provincie Zeeland. Het is ontstaan door de bouw van de Zandkreeksdam en de Veerse Gatdam als onderdeel van de Deltawerken. Het Veerse Meer is inmiddels een populaire bestemming voor waterrecreanten: surfen, kanoën, zeilen, waterskiën, zwemmen, duiken en vissen, het kan hier allemaal. Ook het suppen wint hier steeds meer aan populariteit.

Algemeen

Onderzoekslocaties

In het onderzoeksvoorstel van 28 juni jongstleden werd een viertal onderzoekslocaties aangewezen. Tijdens het afnemen van de interviews bleek dat deze vier locaties niet voldoende inzicht gaven per onderzoeksthema, onder andere door de variëteit aan mogelijkheden voor waterrecreatie rondom het Veerse Meer. De oorspronkelijke onderzoekslocaties zijn uitgebreid tot acht onderzoekslocaties, te weten:

- A. Vrouwenpolder** - Veerse Gatdam
- B. Veere** – Centrum
- C. Arnhemuiden** - Oranjeplaat
- D. Wolphaartsdijk** - Kanoa
- E. Wolphaartsdijk** - Middelplaten
- F. Wolphaartsdijk** – De Meerkoet
- G. Geersdijk** – Haven
- H. Kamperland** – De Schotsman

In bijlage 2 zijn de onderzoekslocaties binnen dit onderzoeksgebied overzichtelijk weergegeven op een kaart. Per locatie is tevens een gedetailleerde kaart toegevoegd.

Interviews

Per onderzoeksgebied en per onderzoeksthema zijn interviews afgenomen. Voorafgaand aan het onderzoek werd ingeschat 10 à 15 interviews per onderzoeksthema nodig te hebben voordat verzadiging zou optreden. Er zijn interviews afgenomen tot na het punt waar zich geen nieuwe feiten meer voordeden om zeker te zijn van de bereikte verzadiging en om zo concluderende uitspraken op basis van dit onderzoek te kunnen doen. Niet alle geïnterviewden zijn over alle onderzoeksthema's bevraagd, mede omdat zij geen gebruik maken van of een mening hebben over alle voorzieningen zoals per onderzoeksthema beschreven in het hoofdstuk 'Onderzoeksdefinitie'.

Het aantal geïnterviewden per onderzoeksthema voor alle locaties rondom het Veerse Meer bedraagt uiteindelijk:

Onderzoeksthema	Aantal geïnterviewden
Sanitaire voorzieningen	98
Bereikbaarheid waterkant	65
Oevervoorzieningen	103

Ondanks verschillende pogingen zijn er tijdens de onderzoeksperiode geen duikers aangetroffen in óf aan het Veerse Meer en dus zijn er ook geen duikers in dit onderzoeksgebied geïnterviewd ten behoeve van dit onderzoek. Deze duikers zijn tijdens dit onderzoek dus niet gevraagd naar hun ervaringen en behoeften, specifiek met betrekking tot de openbare voorzieningen. Wél zijn de aanwezige duikers rondom het Grevelingenmeer gevraagd naar hun mening over de voorzieningen rondom de duikspots aan het Veerse Meer. Zij gaven echter aan niet of nauwelijks te duiken in het Veerse Meer of hier niet of nauwelijks mee bekend te zijn. De ervaringen en behoeften met betrekking tot de voorzieningen voor duikers in het Veerse Meer zijn wegens een gebrek aan verzamelde inzichten daarom buiten beschouwing gelaten in de resultaten van dit onderzoek.

Nationaliteiten

In totaal zijn er 109 waterrecreanten geïnterviewd op alle locaties rondom het Veerse Meer tijdens de onderzoeksperiode. Onderstaande aantallen waterrecreanten zijn geïnterviewd ten behoeve van het onderzoek rondom het Veerse Meer, gesplitst naar nationaliteit:

- Nederlandse waterrecreanten: **70**
- Belgische waterrecreanten: **25**
- Duitse waterrecreanten: **14**

Geïnterviewden

De geïnterviewden rondom het Veerse Meer bestaan uit trouwe bezoekers, bezoekers die meerdere keren per jaar komen, bezoekers die eens per jaar komen en bezoekers die hier voor het eerst komen. Een deel van de trouwe bezoekers komt hier meerdere keren per jaar variërend van een aantal keer per week een dagbezoek, maandelijks een dagbezoek tot enkele weken achtereenvolgend (o.a. op de eigen boot).

Waterrecreatie

Er is een diversiteit aan waterrecreatie in, op en rondom het Veerse Meer. De respondenten die tijdens het onderzoek zijn geïnterviewd beoefenen onder meer de volgende vormen van waterrecreatie: zeilen, varen met een motorboot, varen met een laserboot, windsurfen, suppen, kanoën, recreëren langs de oever, varen met een sloep, zwemmen, kajakken, snorkelen, wakeboarden en windfoilen.

Keuze voor het Veerse Meer

De geïnterviewden zijn over het algemeen erg tevreden met het Veerse Meer. Het is "dichtbij", "mooi", "heeft een goede connectie met het achterland, mooie steden & dorpen (o.a. Veere)" en ook "mooi uitzicht, bootjes en vermaak voor je neus" worden genoemd. Op enkele locaties wordt het gratis parkeren nog genoemd als reden voor een dagbezoek aan het Veerse Meer. De meeste geïnterviewden recreëren voornamelijk langs en op het Veerse Meer. Slechts een klein gedeelte van deze respondenten gaat weleens naar het strand aan de Noordzeekant van het Veerse Meer, de Westerschelde en/of naar het Grevelingenmeer.

Dagbezoeker of verblijfsbezoeker

Er zijn veel dagbezoekers rondom het Veerse Meer, veelal waren de respondenten van dit onderzoek inwoners uit Zeeland. Een enkele geïnterviewde dagbezoeker was afkomstig uit Zuid-Holland of België. De geïnterviewde verblijfsbezoekers overnachten voornamelijk in een vakantiewoning, in een Bed & Breakfast, op campings, op hun eigen boot in de jachthaven of aan de steiger.

Waardering van de huidige openbare voorzieningen

Over het algemeen zijn de geïnterviewde waterrecreanten erg tevreden over de openbare voorzieningen in en rondom het Veerse Meer. Veel genoemde reacties omvatten onder andere goede kwaliteit, luxe, geen klachten, (heel) tevreden, schoon en dik in orde. De reden waarom de respondenten over het algemeen gebruik maken van de openbare voorzieningen rondom het Veerse Meer, is veelal te relateren aan de locatie. Het Veerse Meer is voor veel respondenten dichtbij huis of dichtbij de vakantiewoning en wordt vaak als reden genoemd om naar het Veerse Meer toe te komen en daarmee tevens gebruik te maken van de openbare voorzieningen op de locatie.

Sanitaire voorzieningen

Op sommige locaties staan vaste wc's en op sommige locaties mobiele toiletcabines. Respondenten zijn over het algemeen erg tevreden dat er sanitaire voorzieningen zoals toiletten beschikbaar worden gesteld, zeker op de eilanden wordt dit zeer gewaardeerd. De mobiele toiletcabines worden door een deel van de geïnterviewden gebruikt en als schoon ervaren. Een aantal geeft aan ze juist vies te vinden of enkel te gebruiken bij hoge nood. Op de vraag waarom men geen gebruik maakt van de sanitaire voorzieningen geven campers en booteigenaren aan zelfvoorzienend te zijn.

Daarnaast geven verblijfsbezoekers en inwoners aan liever op de verblijfsaccommodatie of thuis gebruik te maken van voorzieningen zoals wc's en douches. De mobiele toiletcabines worden door een deel van de respondenten dus weinig of niet gebruikt omdat men deze vies of minder goed onderhouden vindt. Wel is men blij dat de mobiele toiletcabines aanwezig zijn, ook op de eilanden, en dat ze bij hoge nood gebruikt kunnen worden.

Bereikbaarheid van de waterkant

De steigers worden over het algemeen erg gewaardeerd door de geïnterviewde waterrecreanten en zijn de voornaamste manier om de waterkant te bereiken. Op een aantal locaties stapt men vanaf de waterkant direct het water in, bijvoorbeeld bij de Schotsman, Oranjeplaat of bij het strandje van de Meerkoet. Het gebruik is veelal ook afhankelijk van de activiteit die men gaat uitoefenen en de locatie waar men zich bevindt. De meeste opmerkingen over de bereikbaarheid van de waterkant werden geuit door booteigenaren. Volgens hen zijn de trailerhellingen op sommige locaties lastig bereikbaar (zie ook overzicht opmerkingen per locatie, bijlage 4) en de diepte bij de eilanden voor sommige boten te ondiep waardoor de boten bij een aantal eilanden niet kunnen aanmeren.

Oevervoorzieningen

Prullenbakken en bankjes zijn de voornaamste oevervoorzieningen die door respondenten van dit onderzoek worden gebruikt op en langs het Veerse Meer. Afhankelijk van de activiteit en locatie worden de informatieborden en een kraantje om af te spoelen en water (voor de boot) bij te vullen nog genoemd. Op een aantal locaties worden specifieke opmerkingen gemaakt over afval, hondenpoep en parkeren (zie ook overzicht opmerkingen per locatie, bijlage 4). Geïnterviewden zijn over het algemeen blij dat er afvalbakken aanwezig zijn.

Parkeren valt niet onder de scope van oevervoorzieningen binnen dit onderzoek, desalniettemin werd op een aantal onderzoekslocaties waar de parkeervoorzieningen gratis worden aangeboden, door de geïnterviewde waterrecreanten hun waardering hierover geuit (zie ook overzicht opmerkingen per locatie, bijlage 4).

Wensen ten aanzien van openbare voorzieningen

Over het algemeen zijn respondenten tevreden over de openbare voorzieningen die worden aangeboden rondom het Veerse Meer. Opmerkingen zoals “hoe normaler het blijft, hoe beter, anders wordt het hier overdreven druk”, “het mag ook simpel blijven” en “hoe meer voorzieningen, hoe meer mensen het aantrekt, liever rustig en kleinschalig houden” zijn onder andere genoemd.

Naast deze opmerkingen zijn er ook suggesties die een bezoek in, op óf aan het Veerse Meer aangenamer kunnen maken. Zo is bijvoorbeeld een buitendouche of een kraantje genoemd door respondenten, veelal voor het afspoelen van spullen als wetsuits en surfplanken, maar bijvoorbeeld ook voor het afspoelen van de motor van een motorboot. Geïnterviewde booteigenaren vinden het erg fijn wanneer de toiletten op de eilanden ook buiten het seizoen (langer) kunnen blijven staan. Aanlegboeien in het midden van het meer worden ook zeer gewaardeerd en/of gewenst. Vooral wanneer het druk is in de zomer en steigers bezet zijn, kan hier behoefte aan zijn. Ook suggesties voor bolders in plaats van enkel ringen op de steigers zijn genoemd. Eén geïnterviewde gaf aan dat de Y-steiger in het midden van het Veerse Meer weer terug mag komen. Geïnterviewde booteigenaren uiten de wens om ergens langer te mogen blijven liggen. Onder campers is het creëren van overnachtingsmogelijkheden langs het Veerse Meer in de winter een wens. Ze geven aan dat het dan over het algemeen rustiger is en hun aanwezigheid bij kan dragen aan de lokale middenstand.

Duurzame voorzieningen

Wel of niet verduurzamen?

Een deel van de geïnterviewden is positief over het verduurzamen van openbare voorzieningen: “ja natuurlijk!”, “zou fijn zijn als er aan wordt gedacht” en “ecologie is heel belangrijk” zijn argumenten die benoemd zijn. Een aantal van de geïnterviewden staat er positief tegenover als voorzieningen duurzaam worden, maar geven tevens aan dat het voor hen geen doorslaggevende reden zou zijn om naar het Veerse Meer te komen. Een ongeveer net zo groot deel gedeelte van de respondenten geeft juist aan geen behoefte te hebben aan duurzame voorzieningen. Argumenten die worden genoemd zijn onder andere: “ik ben zelfvoorzienend”, “ik ben zelf al duurzaam bezig”, “hou het gewoon simpel”, “allemaal gedoe”, “geen behoefte aan” en “thuis graag, maar hier hoeft het niet perse”. Een klein deel van de geïnterviewden is neutraal en heeft geen mening over verduurzamen van de openbare voorzieningen.

Bereidheid tot betalen voor duurzame voorzieningen

Op de vraag of respondenten bereid zijn om te betalen voor duurzame(re) openbare voorzieningen, geeft een deel van de geïnterviewden aan dat zij geen moeite hebben om iets extra's te betalen voor duurzame openbare voorzieningen. Men relateerde deze vraag vaak direct aan het verduurzamen van sanitaire voorzieningen en gaven de volgende redenen om wel te willen betalen voor duurzame openbare voorzieningen:

- Als het schoon en goed onderhouden is;
- Mits de prijs redelijk is.

Een net zo groot deel van de geïnterviewden geeft aan dat zij bij voorkeur liever niet willen betalen voor duurzame(re) openbare voorzieningen.

Grevelingenmeer

Het Grevelingenmeer is het grootste zoutwatermeer van West-Europa en een Natura-2000 gebied in de provincie Zeeland & Zuid-Holland. Het is een voormalige zeearm van de Noordzee, gelegen tussen de eilanden Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland. Net als bij het Veerse Meer is het Grevelingenmeer ontstaan als gevolg van de Deltawerken. De zeearm werd door de Grevelingendam en de Brouwersdam van zee afgesloten.

Algemeen

Onderzoekslocaties

In het onderzoeksvoorstel van 28 juni jongstleden werd een viertal oorspronkelijke onderzoekslocaties aangewezen. Tijdens het afnemen van de interviews bleek dat deze vier locaties niet voldoende inzicht gaven per onderzoeksthema, onder andere door de variëteit aan mogelijkheden voor waterrecreatie rondom het Grevelingenmeer. De oorspronkelijke onderzoekslocaties zijn uitgebreid tot acht onderzoekslocaties, te weten:

- A. **Brouwersdam** - Zeil- & Surfcentrum Brouwersdam
- B. **Brouwersdam** - Aanlegplek Kabellaarsbank
- C. **Brouwersdam** - Aanlegplek Middelplaten
- D. **Brouwershaven** - Duikspot Den Osse
- E. **Dreischor** - Duikspot Frans Kok Rif (incl. gemaal Dreischor)
- F. **Grevelingendam** - Surfplas
- G. **Grevelingendam** - Zwemplas
- H. **Grevelingendam** - Zandstrand

In bijlage 3 zijn de onderzoekslocaties binnen dit onderzoeksgebied overzichtelijk weergegeven op een kaart. Per locatie is tevens een gedetailleerde kaart toegevoegd.

Interviews

Per onderzoeksgebied en per onderzoeksthema zijn interviews afgenomen. Voorafgaand aan het onderzoek werd ingeschat 10 à 15 interviews per onderzoeksthema nodig te hebben voordat verzadiging zou optreden, ook wel saturatie genoemd. Er zijn interviews afgenomen tot na het punt waar zich geen nieuwe feiten meer voordeden om zeker te zijn van de bereikte verzadiging en om zo concluderende uitspraken op basis van dit onderzoek te kunnen doen. Niet alle geïnterviewden zijn over alle onderzoeksthema's bevroegd, bijvoorbeeld omdat zij geen gebruik maken van of een mening hebben over alle voorzieningen zoals per onderzoeksthema beschreven in het hoofdstuk 'Onderzoeksdefinitie'. Het aantal geïnterviewden per onderzoeksthema voor alle locaties rondom het Grevelingenmeer bedraagt uiteindelijk:

Onderzoeksthema	Aantal geïnterviewden
Sanitaire voorzieningen	82
Bereikbaarheid waterkant	41
Oevervoorzieningen	76

Nationaliteiten

In totaal zijn er 87 waterrecreanten geïnterviewd op alle locaties rondom het Grevelingenmeer tijdens de onderzoeksperiode. Onderstaande aantallen waterrecreanten zijn geïnterviewd ten behoeve van het onderzoek rondom het Grevelingenmeer, gesplitst naar nationaliteit:

- Nederlandse waterrecreanten: **61**
- Duitse waterrecreanten: **15**
- Belgische waterrecreanten: **9**
- Engelse waterrecreanten: **2**

Geïnterviewden

De geïnterviewden rond het Grevelingenmeer zijn veelal trouwe bezoekers. Een groot deel van de geïnterviewden komen hier al jaren. Het bezoeken van het Grevelingenmeer gedurende 20, 30, 40 of zelfs 50 jaar is slechts een greep uit de vele jaartallen die genoemd werden door respondenten tijdens dit onderzoek. Geïnterviewde surfers, duikers en strandbezoekers komen meerdere keren per jaar variërend van een dagbezoek tot enkele weken.

Waterrecreatie

Er is een diversiteit aan waterrecreatie in, op en rondom het Grevelingenmeer. De respondenten die tijdens het onderzoek zijn geïnterviewd beoefenen onder meer de volgende vormen van waterrecreatie: windsurfen, windfoilen, suppen, zeilen, duiken, zwemmen, pootje baden of genieten langs de waterkant.

Keuze voor het Grevelingenmeer

Op de vraag waarom de geïnterviewden kiezen voor het Grevelingenmeer, antwoordde een merendeel van de geïnterviewden dat zij erg tevreden zijn met wat het Grevelingenmeer te bieden heeft. Er is "ruimte" en "het is prachtig" zijn regelmatig genoemd. Er is bovendien geen getij waardoor men altijd kan duiken. "Tijdens het duiken is er alle kanten op iets te zien. Wel gaat de kwaliteit van het water erg achteruit." Ook worden de duikplekken genoemd voor de toegankelijkheid voor beginners. Respondenten noemen het Grevelingenmeer een 'top plek' om te windsurfen waar een goede energie hangt. "Echt een windsurfparadijs, ook voor wereldwijde wedstrijden een toplocatie. Het Grevelingenmeer zou de trots van het Nederlandse/Zeeuwse windsurfen moeten zijn."

Een aantal van de geïnterviewde waterrecreanten beoefenen hun watersport ook op andere wateren in Zeeland. De windsurfers benoemen hierbij vooral het Veerse Meer. Indien zij gaan kitesurfen doen zij dit aan de Noordzeekust. De geïnterviewde zeilers zeilen naast het Grevelingenmeer ook op het Veerse Meer en de Oosterschelde. Het Veerse Meer wordt door een enkeling als 'klein' beschouwd, en de Oosterschelde heeft volgens respondenten 'weinig ligplaatsen'. Aangegeven is dat het Grevelingenmeer "goedkoop was, maar duur is geworden". Duikers nemen ook wel eens een duik in de Oosterschelde, bij Zijpe, de Bergse Diepsluis, de Oesterdam of bij de Zeelandbrug. Een enkeling is naast het duiken ook actief als zeiler, windsurfer of kitesurfer op de Zeeuwse wateren.

Dagbezoeker of verblijfsbezoeker

De windsurfers en zeilers die tijdens dit onderzoek zijn geïnterviewd betroffen voornamelijk verblijfsbezoekers. Zij verbleven bijna allemaal op campings, in hun eigen camper, op hun eigen boot of in een vakantiewoning in de buurt. De bezoekers aan de surfplas en het strandje aan de Grevelingendam komen veelal uit de buurt en zijn voornamelijk dagbezoekers. Binnen de groep geïnterviewde duikers is er sprake van een heel ander beeld. Een deel van de geïnterviewden rijdt op dezelfde dag heen en weer vanuit hun woonplaats in Nederland of België en een deel verblijft op een camping of in een vakantiewoning op een vakantiepark in de buurt. Dit kan soms ook nog wisselen. Een waterrecreant die vandaag dagbezoeker was, kan over een paar maanden weer een campingplaats of vakantiewoning boeken. Dit geldt ook andersom, de verblijfsbezoeker van nu rijdt soms ook voor een dagje duiken heen en weer. Een enkele duiker geeft aan bij het boeken van zijn of haar accommodatie ook rekening te houden met faciliteiten voor duikers, en noemt 'De Witte Boulevard' in Renesse hierin als voorbeeld.

Waardering van de huidige openbare voorzieningen

Sanitaire voorzieningen

Over het algemeen zijn geïnterviewden tijdens dit onderzoek erg tevreden dat er sanitaire voorzieningen zoals toiletten en douches beschikbaar worden gesteld langs het Grevelingenmeer. De toiletten worden vaak als vies ervaren, dit geldt voor zowel de toiletten in een sanitairgebouw als de mobiele toiletcabines op de eilanden of langs de oevers. Dit is een reden voor veel waterrecreanten om hier geen gebruik van te maken, of enkel bij hoge nood. Ook werd met enige regelmaat aangegeven dat op de locaties waar een sanitairgebouw aanwezig is, het doorspoelen van het toilet erg moeizaam gaat. De drukknop blijft ingedrukt of men moet erg veel kracht zetten om door te kunnen trekken. In bijlage 3 zijn de exacte locaties opgenomen.

De douches worden door respondenten zeer gewaardeerd, echter worden deze voornamelijk gebruikt om bijvoorbeeld surf- of duikspullen af te spoelen. Het water in de douches wordt door veel respondenten als te koud ervaren. Een andere reden om geen gebruik te maken van de douches is dat men in de buurt woont of verblijft en liever thuis doucht of in de verblijfsaccommodatie. Op plekken langs het Grevelingenmeer, waar men overdag met een camper kan staan, geven de geïnterviewden aan dat zij zelfvoorzienend zijn en hierdoor geen gebruik maken van de sanitaire voorzieningen.

Bereikbaarheid van de waterkant

Over de bereikbaarheid van de waterkant langs het Grevelingenmeer hebben vooral duikers een mening. Over het algemeen zijn zij zeer tevreden over de faciliteiten om het water in te komen. Het in het water stappen via de steiger en/of trap wordt als erg goed gewaardeerd en mag volgens deze respondenten het liefst bij elke duikspot in Zeeland op deze manier worden ingericht. Wel gaven zij aan dat het over de trap tillen van de duikflessen soms als erg zwaar en lastig wordt ervaren, vooral voor de ouderen.

Er werd door deze respondenten gevraagd of er misschien iets kan worden gedaan om de klim voor ouderen te vergemakkelijken. Voor specifieke locaties worden suggesties gedaan, zie ook bijlage 4, die het verplaatsen met de flessen van de parkeerplaats naar de duikspot vergemakkelijken. Bij de surfplas aan de Grevelingendam liggen oesters op de bodem die zijn erg scherp zijn. Hier wordt aangeraden om met waterschoentjes het water in te gaan.

Oevervoorzieningen

Parkeermogelijkheden, prullenbakken en vulstations voor duikflessen worden het meest gebruikt door geïnterviewden rondom het Grevelingenmeer. Een enkeling gebruikt een picknicktafel indien aanwezig of leest de informatieborden. Het merendeel van de geïnterviewden zoekt voor zijn of haar watersport digitaal de nodige informatie. De automatische externe defibrillator (AED) bij de duikspot in Den Osse wordt zeer gewaardeerd en mag van de respondenten op meerdere openbare plekken langs het Grevelingenmeer beschikbaar worden gesteld.

Parkeren valt niet onder de scope van oevervoorzieningen binnen dit onderzoek, desalniettemin werd op een aantal onderzoekslocaties waar de parkeervoorzieningen gratis worden aangeboden, door de geïnterviewde waterrecreanten hun waardering hierover geuit (zie ook overzicht opmerkingen per locatie, bijlage 4).

Wensen ten aanzien van openbare voorzieningen

De geïnterviewden rondom het Grevelingenmeer zijn over het algemeen erg tevreden en missen eigenlijk niets. Wel geven zij enkele verbeterpunten aan die veelal locatiespecifiek zijn, zie ook bijlage 4. En mocht er dan toch iets te wensen zijn, dan zijn het over het algemeen geen zaken die noodzakelijk zijn, maar fijn zijn als ze worden gerealiseerd. Met uitzondering van de invalideparkeerplaats of mindervalide toegang bij duikspots. Deze voorzieningen zijn voor de mindervalide doelgroep erg welkom.

Duurzame voorzieningen

Wel of niet verduurzamen?

Het merendeel van de geïnterviewden tijdens dit onderzoek is voor het verduurzamen van de openbare voorzieningen rondom het Grevelingenmeer.

Een aantal geïnterviewden geeft aan dat "als het wordt geüpgraded, het misschien netter wordt gebruikt door mensen" en "duurzame systemen juist op afgelegen locaties goed zijn te realiseren, omdat ze zelfvoorzienend kunnen zijn". Eén van de geïnterviewden gaf zelfs aan: "dat zou *next level* zijn, past goed bij het imago van Zeeland, daar mag dan ook zeker mee worden uitpakket en gepronkt!" Anderzijds gaf een deel van de geïnterviewden aan dat er niet altijd reden toe is: "luxe is niet nodig", "ik ben al zelfvoorzienend", "maakt het alleen maar duurder" en "mits hufterproof" zijn argumenten die ook werden genoemd door respondenten.

Bereidheid tot betalen voor duurzame voorzieningen

Op de vraag of respondenten bereid zijn om te betalen voor duurzame(re) openbare voorzieningen, geeft een groot deel van de geïnterviewden aan dat zij geen moeite hebben om iets extra's te betalen voor duurzame openbare voorzieningen. Men relateerde deze vraag vaak direct aan het verduurzamen van sanitaire voorzieningen en gaven de volgende redenen om wel te willen betalen voor duurzame openbare voorzieningen:

- Als het toilet of de douche schoon en goed onderhouden is;
- Voor een warme douche;
- Mits de prijs redelijk is.

Daarnaast werd aangegeven dat de voorzieningen ook voor de laagste inkomens toegankelijk moeten blijven. Een aantal geïnterviewde duikers gaven aan dat een duikerspas waar men een vast bedrag voor betaalt om te mogen duiken in Zeeland of Nederland misschien een uitkomst zou kunnen bieden. "Zo draag je direct en allemaal je steentje bij aan een duurzame wereld", werd er gezegd door respondenten.

Conclusie

Voor dit uitgevoerde onderzoek naar de behoeften en ervaringen van waterrecreanten, specifiek met betrekking tot de openbare voorzieningen, in en rondom het Veerse Meer en het Grevelingenmeer zijn middels interviews door HZ Kenniscentrum Kusttoerisme de ervaringen en behoeften van waterrecreanten onderzocht in de periode eind augustus 2023 – eind september 2023 en vervolgens uitgebreid geanalyseerd. Daarmee wordt inzicht geboden in de ervaringen en behoeften van waterrecreanten rondom het Veerse Meer en het Grevelingenmeer voor onder andere toekomstige beleidskeuzes en vervolgonderzoek. Hieronder zijn de belangrijkste conclusies per onderzoeksthema weergegeven voor beide onderzoeksgebieden.

Veerse Meer

Respondenten zijn over het algemeen erg tevreden dat er sanitaire voorzieningen zoals toiletten beschikbaar worden gesteld, zeker op de eilanden wordt dit zeer gewaardeerd. De mobiele toiletcabines worden door een deel van de respondenten weinig of niet gebruikt omdat men deze vies of minder goed onderhouden vindt. Wel is men blij dat de mobiele toiletcabines aanwezig zijn, ook op de eilanden, en dat ze bij hoge nood gebruikt kunnen worden. De steigers worden over het algemeen erg gewaardeerd door de geïnterviewde waterrecreanten.

De meeste opmerkingen over de bereikbaarheid van de waterkant werden geuit door booteigenaren. Volgens hen zijn de trailerhellingen op sommige locaties lastig bereikbaar en de diepte bij de eilanden voor sommige boten te ondiep waardoor de boten bij een aantal eilanden niet kunnen aanmeren. Prullenbakken en bankjes zijn de voornaamste oevervoorzieningen die door respondenten van dit onderzoek worden gebruikt op en langs het Veerse Meer. Afhankelijk van de activiteit en locatie worden de informatieborden en een kraantje om af te spoelen en water (voor de boot) bij te vullen genoemd. Op een aantal locaties zijn specifieke opmerkingen gemaakt over afval, hondenpoep en parkeren. Over het algemeen zijn de geïnterviewde waterrecreanten erg tevreden over de openbare voorzieningen in en rondom het Veerse Meer.

Grevelingenmeer

De toiletten aan het Grevelingenmeer worden vaak als vies ervaren. Dit is een reden voor veel waterrecreanten om hier geen gebruik van te maken, of enkel bij hoge nood. De douches worden door respondenten zeer gewaardeerd, echter worden deze voornamelijk gebruikt om bijvoorbeeld surf- of duikspullen af te spoelen. Het water in de douches wordt door veel respondenten als te koud ervaren. Over de bereikbaarheid van de waterkant langs het Grevelingenmeer hebben vooral duikers een mening.

Over het algemeen zijn zij zeer tevreden over de faciliteiten om het water in te komen. Wel gaven zij aan dat het over de trap tillen van de duikflessen soms als erg zwaar en lastig wordt ervaren, vooral voor de ouderen. Hiervoor zijn meerdere suggesties gedaan door de respondenten. Parkeermogelijkheden, prullenbakken en vulstations voor duikflessen worden het meest gebruikt door geïnterviewden rondom het Grevelingenmeer. Een enkeling gebruikt een picknicktafel indien aanwezig of leest de informatieborden. Het merendeel van de geïnterviewden zoekt voor zijn of haar watersport digitaal de nodige informatie. De automatische externe defibrillator (AED) bij de duikspot in Den Osse wordt zeer gewaardeerd en mag van de respondenten op meerdere openbare plekken langs het Grevelingenmeer beschikbaar worden gesteld.

Referenties

- HZ Kenniscentrum Kusttoerisme. (2022). *Startnotitie Waterrecreatie*.
- Landelijke Data Alliantie. (2022). *De Landelijke Recreatie & Toerisme Standaard 2030*.
<https://www.landelijkedataalliantie.nl/nl/home/download/de-rt-standaard-2030.htm?disposition=inline>
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (z.d.). *Natura 2000*. <https://www.natura2000.nl/>
- Projectbureau Vrolijk. (2020). *RondvraagZeeland.com; Onderzoek onder (nieuwe) waterrecreanten in Zeeland in de zomer van 2020*.
https://www.projectenportfolio.nl/images/3/35/RondvraagZeeland_rapportage_definitief.pdf
- Provincie Zeeland, Impuls Zeeland, HZ Kenniscentrum Kusttoerisme, Toeristisch Ondernemend Zeeland, & Zeeuwse gemeenten. (2022). *Toekomstbeeld Bestemming Zeeland 2030. In Bestemming Zeeland 2030*.
<https://www.bestemmingzeeland2030.nl/>

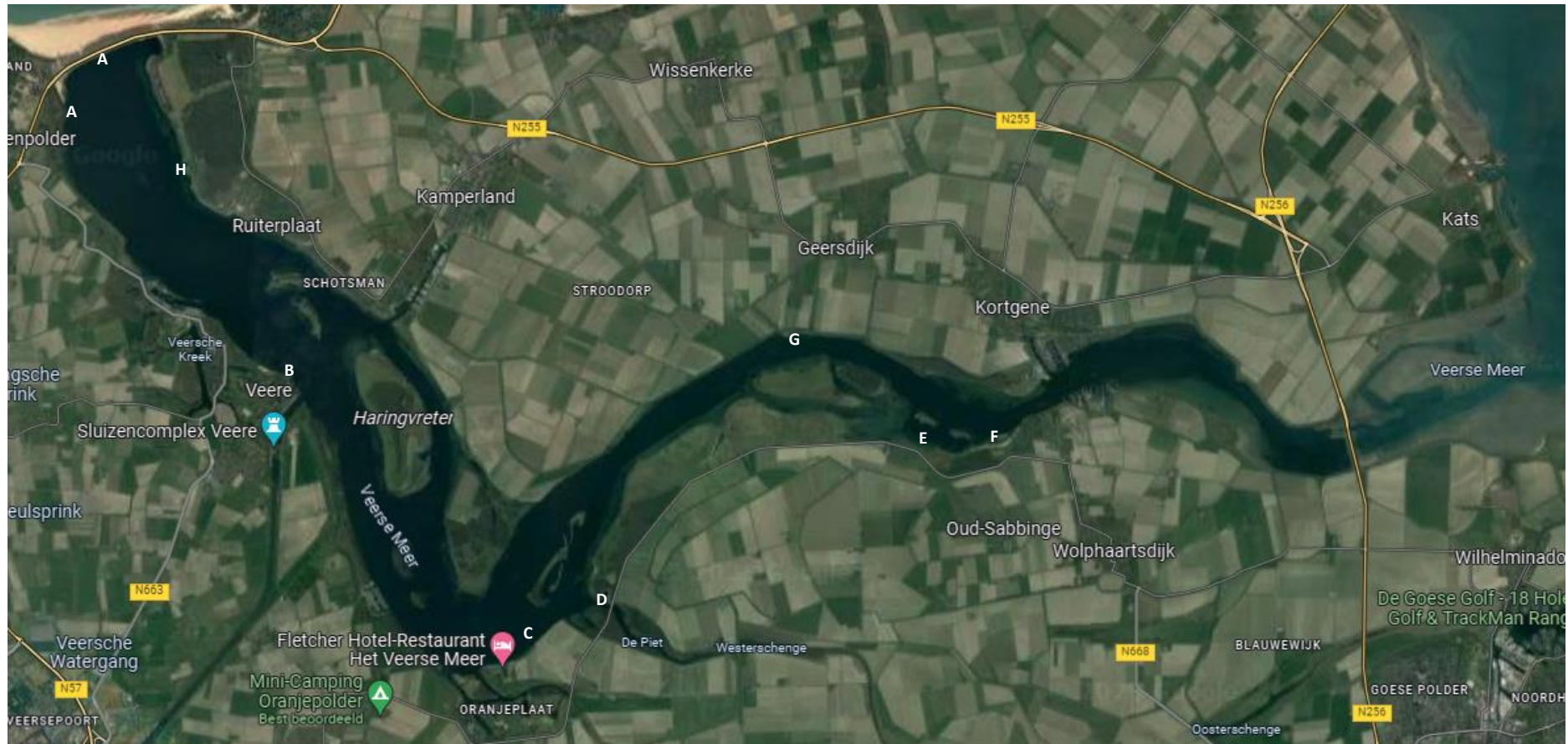
Bijlagen

Bijlage 1: Topiclist

Algemeen	<ul style="list-style-type: none">• Nationaliteit• Watersport/vorm waterrecreatie die wordt beoefent• Reden keuze voor Veerse Meer/ Grevelingenmeer• Frequentie bezoek Veerse Meer/ Grevelingenmeer• Beoefenen watersport op anderen wateren in Zeeland
Inzicht in gebruik huidige openbare voorzieningen	<ul style="list-style-type: none">• Gebruik huidige openbare voorzieningen• Reden van gebruik huidige openbare voorzieningen• Oordeel over huidige openbare voorzieningen <p><i>Indien geen gebruik gemaakt:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Waarom geen gebruik huidige openbare voorzieningen• Overtuigingen voor gebruik huidige openbare voorzieningen
Inzicht in gewenste toekomstige openbare voorzieningen	<ul style="list-style-type: none">• Wat er wordt gemist aan openbare voorzieningen• Toekomstig gebruik openbare voorzieningen
Inzicht in duurzame (toekomstige) openbare voorzieningen	<ul style="list-style-type: none">• Motivatie gebruik duurzame openbare voorzieningen worden (toelichting wat verstaan we onder duurzaam)• Bereidheid tot betalen voor duurzame openbare voorzieningen

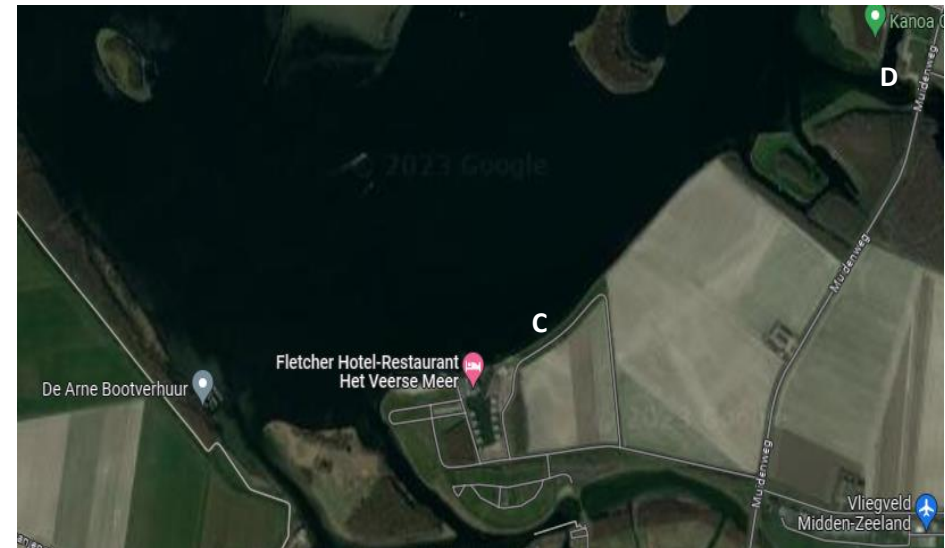
Bijlage 2: Onderzoekslocaties Veerse Meer

- A. Vrouwenpolder - Veerse Gatdam
- B. Veere – Centrum
- C. Arнемuiden - Oranjeplaat
- D. Wolphaartsdijk - Kanoa
- E. Wolphaartsdijk - Middelplaten
- F. Wolphaartsdijk – De Meerkoet
- G. Geersdijk – Haven
- H. Kamperland – De Schotsman

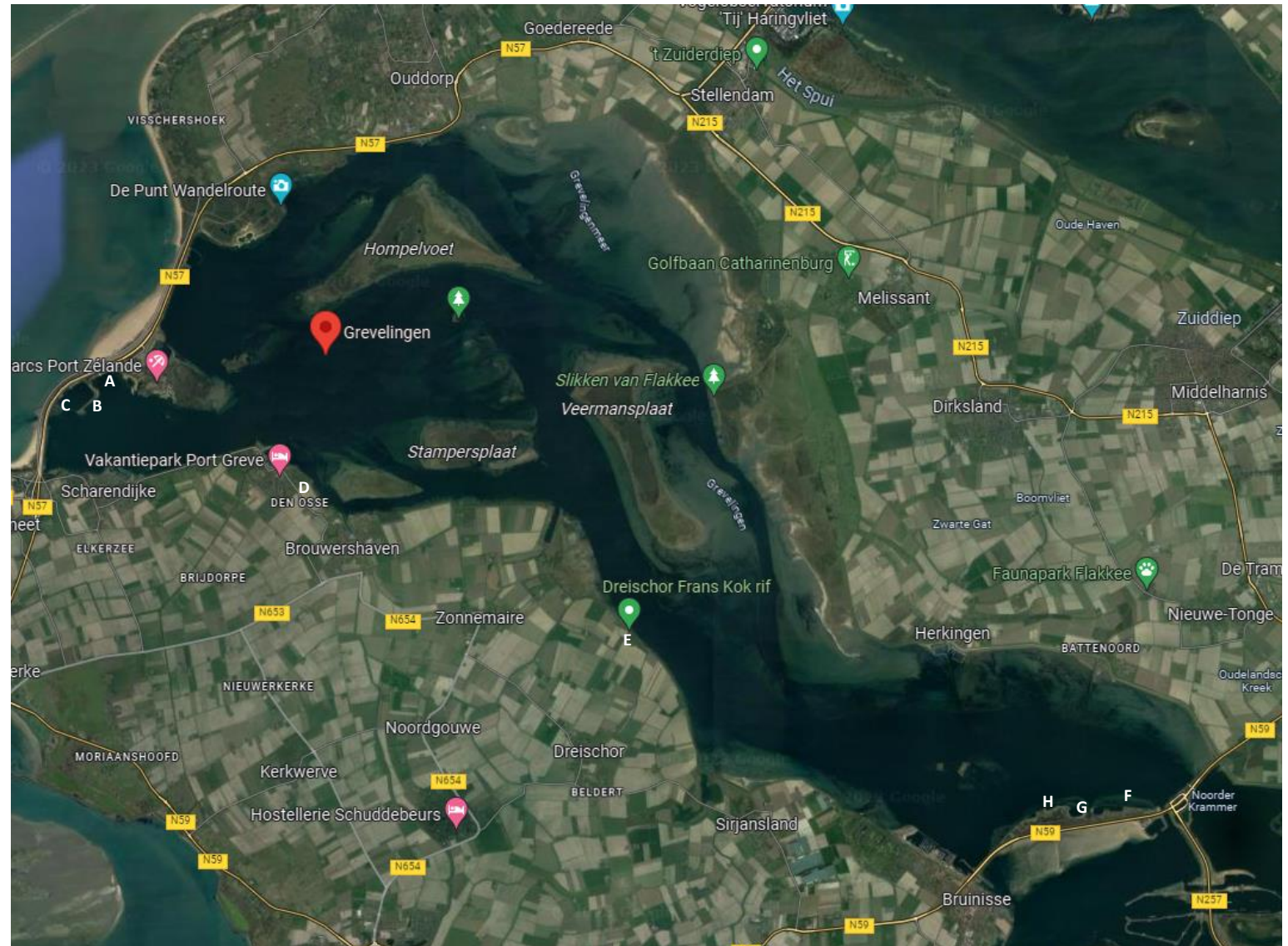
De onderzochte locaties rondom het Veerse Meer op detailniveau:

- A. **Vrouwenpolder** - Veerse Gatdam
- B. **Veere** – Centrum
- C. **Arnemuiden** - Oranjeplaat
- D. **Wolphaartsdijk** - Kanoa
- E. **Wolphaartsdijk** - Middelplaten
- F. **Wolphaartsdijk** – De Meerkoet
- G. **Geersdijk** – Haven
- H. **Kamperland** – De Schotsman

Bijlage 3: Onderzoekslocaties Grevelingenmeer

- A. Brouwersdam – Zeil- & Surfcentrum
- B. Brouwersdam – Aanlegplek Kabbelaarsbank
- C. Brouwersdam - Aanlegplek Middelplaten
- D. Brouwershaven Duikspot Den Osse
- E. Dreischor – Duikspot Frans Kok Rif (incl. gemaal Dreischor)
- F. Grevelingendam - Surfplas
- G. Grevelingendam - Zwemplas
- H. Grevelingendam - Zandstrand

Bijlage 4: Opgehaalde input locatiespecifiek (wat wordt gemist/wat wordt gewenst)

Veerse Meer

Locatie	Sanitaire voorzieningen	Bereikbaarheid van de waterkant	Oevervoorzieningen	Overige opmerkingen
Vrouwenpolder Veerse Gatdam		<ul style="list-style-type: none"> • Steigers: nu overal ringen om boot aan vast te maken, graag ook bolders. • Aan overzijde meer aanlegplekken (ten westen van Schotsman) • Meer steigers om met de fiets aan wal te komen 	<ul style="list-style-type: none"> • Scheiden van afval mogelijk maken • Behoeftte aan meer controle 	<ul style="list-style-type: none"> • Winkeltjes op meer locaties langs Veerse Meer • Erg positief, erg netjes, goede kwaliteit, luxe (o.a. vergelijking gemaakt met Biesbosch)
Veere Centrum	<ul style="list-style-type: none"> • Geen wc aanwezig bij de oever, enkel in Veere dorp • Vaste wc's behoorlijk stukje lopen vanaf de oever 		<ul style="list-style-type: none"> • Geen afvalbakken in directe omgeving, • Mag nog wat meer recreatiemogelijkheden langs de oever worden gecreëerd, bijvoorbeeld een picknicktafel. • EHBO-mogelijkheden op of rondom het water (en de eilanden) 	
Arnhemuiden Oranjeplaat	<ul style="list-style-type: none"> • Drinkwater bij het kraantje zou erg fijn zijn • Buitendouche om af te spoelen erg zoute water zou erg fijn zijn (wateraansluiting ligt er al) • Luxere wc's • Minder stank 	<ul style="list-style-type: none"> • Er liggen veel gladde stenen en oesters op de bodem hier, zeewier erg hoog dus een kleine steiger met trap (niet waar boten aan kunnen leggen) zodat je wat verder het water in kunt en veiliger 	<ul style="list-style-type: none"> • Gras is erg hoog, mag wat beter bijgehouden worden ook omdat er zoveel teken zitten (suggestie: kippen laten rondlopen die eten teken) • In winter de mogelijkheid maken om hier als camperaar ook te kunnen overnachten, 	<ul style="list-style-type: none"> • Geen bungalowparken • Niet volbouwen langs het Veerse Meer. • Er zijn weinig plekken aan de Zuidkant waar je het Veerse Meer op kan, wens is meer.

	<ul style="list-style-type: none"> • Nu geen dixi's, wens is hiervoor wel aanwezig 	<p>het water in kunt gaan is erg fijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klein aanlegsteigertje gewenst • Klein strandje gewenst • Bruggetje staat altijd open, deze zou gewoon normaal moeten functioneren. Hierdoor kan je niet aanleggen. 	<p>ook goed voor de middenstand in de buurt. Dan toch rustiger.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informatievoorziening over gebruik waterschoenen in het water i.v.m. oesters zou wenselijk zijn. Nu veel elkaar waarschuwen omdat veel mensen dit niet weten. • Bankje voor mensen die langskomen om hun boterhammetje op te eten is welkom. • Voorkeur voor gratis houden. • Kleinschalige horecavoorziening 	
<p>Wolphaartsdijk Kanoa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Waterkraan om de motor af te spoelen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Groene aanslag op beton van trailerhelling (glad) • Trailerhelling te kort, te weinig ruimte • De nieuwe trailerhelling mag dieper, boot ligt te hoog op kar • De oude trailerhelling bij drukte ook open gooien, dat is nog prima te gebruiken met misschien wat kleine aanpassingen? • Duidelijker aangeven wanneer zomer- en winterpeil gelden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Weg richting de trailerhellingen is geblokkeerd door geparkeerde auto's, bord wat er staat is onduidelijk. • Parkeren is onduidelijk en erg druk en maakt het hierdoor lastig om te keren met de kar achter de auto • Meer handhaving. • Een paal met poepzakjes voor honden. • Picknickbanken. • Aparte, speciale speelplek voor kinderen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zwemvlot op het Veerse Meer om vanaf te duiken of aan te leggen. • Kampvuurtjes mogen maken op een fatsoenlijke manier. • Minder bebouwing rondom het Veerse Meer. • Mogen blijven tot zonsondergang. • Prullenbakken op de eilanden. • Zwemtrappen aan de steigers. • Steigers bij de eilanden, soms weinig ruimte om aan te leggen (korte steigers, minder plekjes)

		<ul style="list-style-type: none"> • Wens is lagere steigers bij de trailerhelling – deze zijn nu te hoog. • Ruwere bodem voor de trailerhelling. 		
Wolphaartsdijk Middelplaten	<ul style="list-style-type: none"> • Douche • Stromend water • Vaste toiletten • Mogelijkheid voor afspoelen materiaal en pakken watersport. • Zelfreinigende toiletten • Douches zijn heel fijn om af te spoelen, maar geen noodzaak • Buitendouche is leuk, maar trekt misschien ook andere mensen aan, dus laat het dan maar bij het oude 	<ul style="list-style-type: none"> • Trappetjes / klein steigertje • Houten rand is aan vervanging toe, gevaarlijk voor kinderen. • Minder zeewier • De trailerhelling is niet goed, buitenboordmotor botst hier tegen de balk. • Trailerhelling te kort, te weinig ruimte • Teveel zeewier / algen • Te ondiep en veel oesters dus lastig met motorbootje 	<ul style="list-style-type: none"> • Overlast van hondenpoep tegengaan • Parkeren op deze locatie gratis blijven aanbieden. • Informatievoorziening/informatie aanbieden over de natuur, vogelkijkposten, waar rustige plekken te vinden in de directe omgeving 	<ul style="list-style-type: none"> • Top, ook fijn dat er wat is op de eilanden
Wolphaartsdijk De Meerkoet	<ul style="list-style-type: none"> • Een waterkraantje met drinkwater is ook erg fijn. • Vast toiletgebouw in plaats van een dixie • Een kraantje om af te spoelen • (Buiten)douche 		<ul style="list-style-type: none"> • Een mogelijkheid om een flesje water te kopen, kleine kiosk. Zit je op het grasgedeelte of in ieder geval wat westelijker dan is het best een stuk lopen naar het paviljoen • Geen picknickplaatsen s.v.p.! Dat trekt ander publiek en dan komt er teveel feestjes en rommel. Hou het juist zo, lekker simpel 	<ul style="list-style-type: none"> • (Betere) OV-verbindingen! • Kleinschalig houden, niet te veel ontwikkeling, zeker geen bebouwing. • Diepere vaargeul en aanlegmogelijkheden bij de eilanden, nu haast niet toegankelijk met hun boot (1,85 meter onder water)

			<ul style="list-style-type: none"> • Meer binding zoeken met de recreant (evenementen etc.) • Prullenbak om te sorteren is wel wenselijk, dat is toch normaal? • Laadpalen voor elektrische fietsen 	
Geersdijk Haven		<ul style="list-style-type: none"> • Jammer dat het waterpeil zakt in de winter • Jammer dat de kleine boeien weggaan in de winter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Betere staat van onderhoud bankjes. • Meer informatie over diepgang, vaarroutes & betonnening. • Iets meer prullenbakken, nu niet genoeg (vooral aan de Noordkant van het Veerse Meer). • Bredere fietspaden langs de oever. • Meer bloemenranden • Horecamogelijkheden • Iets meer handhaving 	<ul style="list-style-type: none"> • Toiletten langer blijven op de eilanden. • Vaste BBQ's & mogelijkheden op de eilanden. • Langer ergens mogen blijven liggen. • Meer speeltoestellen / mogelijkheden rondom het Veerse Meer. • Meer bankjes op verschillende plakken langs het Veerse Meer • Meer aanlegplekken, vooral in het hoogseizoen
Kamperland De Schotsman	<ul style="list-style-type: none"> • Douche / buitendouche om wetsuit te spoelen (hoeft niet groots / speciaal te zijn) 	<ul style="list-style-type: none"> • Baalt van waterskibaan 	<ul style="list-style-type: none"> • Te veel hondenpoep/afval/troep • Bij voorkeur behoud gratis parkeren. Parkeren gratis wordt erg gewaardeerd. Bij misbruik van gratis parkeren wordt verandering naar betaald parkeren oké gevonden. • Campers die geen watersport beoefenen nemen 	<ul style="list-style-type: none"> • Informatievoorziening online aanbieden o.a. webcams, wind informatie. Nu is het vooral 'als je je informatie overal weet te vinden dan lukt het wel, maar liever wat meer centraal beschikbaar stellen' • Het weren van motorboten op deze locatie

			<p>vaak de parkeervakken in beslag waardoor het lastiger wordt om met al je spullen (kite, board etc.) het water te bereiken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vooral parkeren voor de echte watersporter. • Campers staan vaak horizontaal geparkeerd en nemen hierdoor meerdere parkeervakken in beslag. Hier mag meer op gehandhaafd worden. • Campers schuin parkeren of op 2e of 3e rij als ze geen watersporter zijn. • Een nachtje mogen blijven slapen is een sterke wens evt. tegen kleine betaling. • Meer bankjes, picknicktafels, toiletten en prullenbakken verderop bij de Schotsman • Sterkere handhaving / bekeuring op vervuilers / afval / troep • Poepzakjes voor honden • Afvalscheidingsmogelijkheden • Er wordt veel afval gedumpt in de containers. Kleinere openingen containers om dumpen van afval tegen te gaan. 	
--	--	--	--	--

Grevelingenmeer

Locatie	Sanitaire voorzieningen	Bereikbaarheid van de waterkant	Oevervoorzieningen	Overige opmerkingen
Brouwersdam <i>Zeil- & Surfcentrum</i> <i>Brouwersdam</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Toiletspoeling is moeilijk in te drukken • Sanitair ook openen in de winter • Vaker schoonmaken van het sanitair • Geen douchekop in sanitair 	<ul style="list-style-type: none"> • Zand over de keien, is beter voor materiaal • Liever geen mosselen op de bodem 	<ul style="list-style-type: none"> • Er zou pas later op de dag geparkeerd mogen worden, men komt al om 5 uur s 'ochtends. • Horizontaal parkeren is een probleem, suggestie om paaltjes te plaatsen of belijning en handhaving hierop • Picknicktafels zijn naar surfcentrum gegaan, op zich gebruik ik die niet, maar wel vreemd. • Te weinig prullenbakken, klike's zijn top. • Vaker gras maaien • Gaten in de grond vullen • Bankjes • Winkel of automatiek 	<ul style="list-style-type: none"> • Een grotere plek (kommetje) voor beginners (windsurfen) • Schoon water (Grevelingenmeer) • Oude SBB toren neemt wind weg • Minder campers, er zijn er zoveel bijgekomen de laatste jaren. • Ook voor wereldwijde wedstrijden een toplocatie, het zou hier de trots van het Nederlandse/Zeeuwse windsurfen moeten zijn.
Brouwersdam <i>Aanlegplek Kabbelaarsbank</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Onderhoud steigers mag beter erg smal, paal in het midden, erg groen en glad bij nat weer/vies, voor ouderen groot probleem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vuilnisbakken bij de campers aan wal • Naam van het eiland/locatie voor duiding hulpdiensten i.v.m. veiligheid • Geprobeerd te bellen met Staatsbosbeheer, volgens mij kloppen de borden niet. 	
Brouwersdam <i>Aanlegplek Middelpaten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Water heel fijn maar geen noodzaak 		<ul style="list-style-type: none"> • Stroom zou helemaal luxe zijn maar geen noodzaak 	

			<ul style="list-style-type: none"> • Afvalscheiding zou wenselijk zijn en gebruikt worden 	
Brouwershaven <i>Duikspot Den Osse</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Toiletten zeer schoon, wordt onderhouden door restaurant, top! • Vanwege handicap (gebrek stoeltje) geen gebruik douches. Stoeltje in de douche is een wens 	<ul style="list-style-type: none"> • Trap heeft reparatie nodig, zit los. • Afstand tot de bodem vanaf de trap wordt steeds groter (erosie?). • Gemakkelijke in- en uitstap, goede faciliteiten om aan het water te komen op deze plek! • Het inlopen van de steiger en de trap is top en mag overal in Zeeland • Een trap die geleidelijk omhoog gaat (haarspeld bochten) is een wens • Iets verderop bij de muur een trap omdat dit een betere duikspot is • Een traplift, mindervaliden toegang. • Nu te grote traptreden voor mindervaliden maar ook voor ouderen 	<ul style="list-style-type: none"> • Vulstation makkelijk in gebruik, vullen met app = fijn. • Wisselautomaat met munten voor vulautomaat, niet iedereen heeft de app gedownload • Vulstation tot 300 bar is top! • Drukte door vulautomaten, misschien op een andere plek vullen tov parkeren zodat doorstroom verbetert? • Meer duikplekken met vulstation voor spreiding bezoekers. • Parkeren soms wel erg druk, dan ver lopen met zware spullen • AED en camera is erg fijn dat dit er is • Een extra invalide parkeerplaats is een wens • Het bord met meer informatie over de duikstek, mag dichtbij de entree in het water worden geplaatst • Lockers voor bijvoorbeeld je autosleutels of portemonnee 	<ul style="list-style-type: none"> • De luxe op deze locatie versus de iets minder luxe (Frans Kok) versus iets sobere duikspot entree (Dreischor gemaal) is juist een fijne mix. • “Mooiste plek” • Restaurant mag eerder open voor koffie/eten (6 uur)
Dreischor <i>Duikspot Frans Kok Rif (incl. gemaal Dreischor)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Watertappunt om iets te drinken/kraantje zou fijn zijn 	<ul style="list-style-type: none"> • Leuning aan beide kanten van trap • Mindervalide toegang 	<ul style="list-style-type: none"> • Misschien iets om de klim voor ouderen te vergemakkelijken 	<ul style="list-style-type: none"> • Creëer ergens een duikspot voor beginners waar geen opstuiven

		<ul style="list-style-type: none"> • Instap is er goed, wel grote keien tussen steiger en trap. 	<ul style="list-style-type: none"> • Laadpalen voor auto's niet aanwezig, duikers komen over het algemeen met de auto i.v.m. spullen en zijn hierdoor minder goed bezig voor het milieu. Een laadpaal hier zou dat positief beïnvloeden. • Betalen voor voorzieningen, dan wel met bankpas mogelijk maken • Top een vulstation hier! 	kan plaatsvinden, niet op dit rif.
Grevelingendam <i>Surfplasp</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Toiletten spoelen niet goed door, zware spoelknop 2x • Toiletpapier ontbreekt, maar is ok. • Douche is erg koud en harde straal. • Omkleedruimte zou fijn zijn 		<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van schoentjes aan oever is nodig. Scherp op de bodem! Informatie/waarschuwing over scherpe bodem aanbieden aan bezoeker op de kant en vlakbij het water. • Er zijn veel afvalbakken, top! • Picknicktafels voor anderen, wij niet persé nodig. • Eten / ijskraam • Elektriciteit zou fijn zijn, maar niet noodzakelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • Bij rust is het hier fijn, bij drukte vaker • Algemeen: achterland ook goed bereikbaar vanaf hier op de fiets
Grevelingendam <i>Zwemplas</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Toilet spoelt niet door Beter doorspoelen wc's • Er zit geen bril op de wc, wat logisch is maar voor kids erg lastig in gebruik 	<ul style="list-style-type: none"> • Speeltoestel, vlot of glijbaan in water 	<ul style="list-style-type: none"> • Fijn dat je hier gratis kan parkeren • Veel prullenbakken, erg fijn en worden goed en tijdig geleegd • Asbakken / apart rook gedeelte • Handhaving op de hondenuitlaatservice die hier 	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt nu minder gemaaid, dat mag meer want er groeien boompjes over de wandelpaden die hiernaast liggen en ook veel gebruikt worden

			<p>komt want honden mogen hier niet komen, er ligt wel poep</p> <ul style="list-style-type: none"> • In hoogseizoen weinig toezicht of ze zijn wel aanwezig maar zeggen niks tegen mensen die harde muziek draaien of honden bij zich hebben. • Schoner terrein • Kleine kiosk voor wat te drinken en ijsje. Restaurant Puur is net wat ver weg om je spullen te laten liggen • Betaalde ligbedjes 	
<p>Grevelingendam <i>Zandstrand</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> • Grote schelpen verwijderen van oever. • Boothelling is soms fijn om in en uit te stappen door zand. 	<ul style="list-style-type: none"> • Toezicht op vangst en BBQ'en van schelpdieren • Veel afval in struiken • Toen het parkeren betaald was, was het hier beter. 	